

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.5.30>

БАГРІЙ А.А.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИДОПІНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СПОРТІ

THE CONCEPT AND ESSENCE OF THE ADMINISTRATIVE-LEGAL MECHANISM FOR THE IMPLEMENTATION OF ANTI-DOPING ACTIVITIES IN SPORTS

Актуальність статті полягає у необхідності загальнотеоретичного осмислення адміністративно-правового механізму реалізації антидопінгової діяльності як системного юридичного інструмента, здатного забезпечити одночасно ефективність державної політики у сфері протидії допінгу й належний рівень правових гарантій для учасників відповідних правовідносин. Мета статті полягає у необхідності з'ясувати, визначити та охарактеризувати адміністративно-правовий механізм реалізації антидопінгової діяльності у спорті. У статті здійснено комплексне адміністративно-правове дослідження поняття та сутності механізму реалізації антидопінгової діяльності у спорті як складової публічного управління у сфері фізичної культури і спорту. Обґрунтовано, що антидопінгова діяльність в Україні має інтегративну правову природу, оскільки поєднує міжнародні стандарти та національне законодавство, забезпечуючи баланс між публічним інтересом у чесності та безпеці спорту й індивідуальними правами спортсменів. Сформульовано авторське визначення адміністративно-правового механізму реалізації антидопінгової діяльності у спорті та з'ясовано сутність даного правового явища. Доведено, що ефективність механізму залежить від правової визначеності адміністративних процедур, належних гарантій прав людини, зокрема права на справедливий розгляд, захист приватності та персональних даних. Практична цінність результатів полягає у можливості їх використання для вдосконалення підзаконного адміністративно-правового регулювання, процедур допінг-контролю, управління результатами та міжінституційної взаємодії. Обґрунтовано, що адміністративно-правовий механізм реалізації антидопінгової діяльності у спорті має бути концептуально охарактеризований як система взаємопов'язаних юридичних засобів, що дозволяє, забезпечувати належне функціонування суб'єктів антидопінгової політики, гарантувати законність управлінських рішень та їх відповідність принципам пропорційності і правової визначеності, створювати процесуальну модель, яка мінімізує ризики свавілля та вибірковості, а також забезпечувати національну сумісність із міжнародними стандартами, без чого сучасний спорт як глобальна сфера не може існувати в умовах довіри та взаємного визнання результатів.

Ключові слова: антидопінгова діяльність, адміністративно-правовий механізм, публічне управління, допінг-контроль, адміністративна процедура, спортивна автономія, права спортсмена, адміністративне законодавство.

The relevance of the article lies in the need for a general theoretical understanding of the administrative and legal mechanism for implementing anti-doping activities as a systemic legal instrument capable of ensuring both the effectiveness of state policy in the field of combating doping and the appropriate level of legal guarantees for participants in relevant legal relations. The purpose of the article is to clarify, define and characterize the administrative and legal mechanism for implementing anti-doping

activities in sports. The article carries out a comprehensive administrative and legal study of the concept and essence of the mechanism for implementing anti-doping activities in sports as a component of public administration in the field of physical culture and sports. It is substantiated that anti-doping activities in Ukraine have an integrative legal nature, as they combine international standards and national legislation, ensuring a balance between the public interest in the integrity and safety of sports and the individual rights of athletes. The author's definition of the administrative and legal mechanism for implementing anti-doping activities in sports is formulated and the essence of this legal phenomenon is clarified. It is proved that the effectiveness of the mechanism depends on the legal certainty of administrative procedures, appropriate guarantees of human rights, in particular the right to a fair trial, protection of privacy and personal data. The practical value of the results lies in the possibility of their use for improving subordinate administrative and legal regulation, doping control procedures, results management and interinstitutional interaction. It is substantiated that the administrative and legal mechanism for the implementation of anti-doping activities in sports should be conceptually characterized as a system of interconnected legal means that allows ensuring the proper functioning of anti-doping policy subjects, guaranteeing the legality of management decisions and their compliance with the principles of proportionality and legal certainty, creating a procedural model that minimizes the risks of arbitrariness and selectivity, as well as ensuring national compatibility with international standards, without which modern sport as a global sphere cannot exist in conditions of trust and mutual recognition of results.

Key words: *anti-doping activities, administrative and legal mechanism, public administration, doping control, administrative procedure, sports autonomy, athlete's rights, administrative legislation.*

Актуальність теми. Формування сучасної моделі публічного адміністрування у сфері спорту об'єктивно супроводжується ускладненням адміністративно-правового регулювання відносин, що виникають із приводу забезпечення чесної спортивної конкуренції, захисту здоров'я спортсменів та гарантування суспільної довіри до результатів спортивних змагань. У цих умовах антидопінгова діяльність виходить за межі вузького інструмента контролю за застосуванням заборонених речовин і трансформується у комплексне соціально-правове явище, що охоплює тестування, профілактику, освітні програми, управління ризиками, дисциплінарно-процедурні провадження, міжінституційну координацію, міжнародне співробітництво та реалізацію стандартів доброчесності у спортивному середовищі. У зв'язку з цим актуалізується необхідність загальнотеоретичного осмислення адміністративно-правового механізму реалізації антидопінгової діяльності як системного юридичного інструмента, здатного забезпечити одночасно ефективність державної політики у сфері протидії допінгу й належний рівень правових гарантій для учасників відповідних правовідносин.

Антидопінгова діяльність є особливою сферою, де високий рівень конфліктності та потенційних репутаційних наслідків для спортсмена поєднується з підвищеними вимогами до достовірності доказової бази, процедурної справедливості та інституційної незалежності суб'єктів, що реалізують контрольні й юрисдикційні повноваження [1]. З огляду на це сутність адміністративно-правового механізму реалізації антидопінгової діяльності полягає у забезпеченні безперервного, структурно впорядкованого та процедурно гарантованого процесу публічного впливу на суспільні відносини у спорті, в рамках якого держава через уповноважені інституції формує цілісні правила поведінки, визначає компетенції та межі втручання, забезпечує доказові процедури, ухвалює юридично значущі рішення і створює систему превентивних та відновлювальних заходів.

Загальнотеоретична категорія адміністративно-правового механізму в цьому контексті набуває прикладної глибини, оскільки виявляє себе як інституційно-нормативна конструкція, спрямована на організацію та впорядкування антидопінгових процесів у межах публічного управління. Його специфіка визначається тим, що антидопінгова діяльність поєднує в собі контрольні, сервісні, регулятивні та квазісудові елементи.

Стан дослідження. Тією чи іншою мірою проблематика адміністративно-правового механізму реалізації антидопінгової діяльності у спорті була предметом дослідження різних науковців, серед яких, насамперед, треба відзначити наступних: А.М. Апаров, О.М. Балинська, О.І. Безпалова, С.Б. Геллер, С.М. Гусаров, О.В. Джафарова, І.В. Зогуля, З.П. Дубінська, В.О. Іванов,

Н.В. Камінська, Л.В. Козлова, Р.С. Мельник, О.І. Миколенко, Н.Р. Нижник, А.Я. Палюх, О.Ю. Сивявська та інші. Попри наявність нормативної бази, в українській адміністративно-правовій доктрині залишається дискусійним питання про сутність і понятійні межі адміністративно-правового механізму реалізації антидопінгової діяльності у спорті, його елементний склад, функціональне призначення та гарантійний потенціал.

Мета статті - з'ясувати, визначити та охарактеризувати адміністративно-правовий механізм реалізації антидопінгової діяльності у спорті.

Виклад основного матеріалу. Загалом категорія «механізм» як високорівнева теоретична абстракція характеризується універсальністю та широкою сферою застосування. Набувши сталого методологічного значення у науковому дискурсі, вона фактично перетворилася на базову пояснювальну модель, що дає змогу структуровано описувати, інтерпретувати та відтворювати логіку функціонування значної кількості соціальних і правових явищ [2, с. 64]. Правовий механізм, виступаючи однією з базових категорій юридичної науки, слід розуміти як нормативно зумовлену та функціонально спрямовану конструкцію, що забезпечує реалізацію юридично значущого результату через узгоджену дію системи послідовно впорядкованих правових засобів у межах визначеної процедури. Внутрішня побудова такого механізму має ланковий характер, де кожен його елемент становить відносно автономний комплекс юридичних інструментів (норм, процедур, гарантій, повноважень і форм контролю), який виконує власну роль у досягненні загальної правової мети та забезпечує цілісність і ефективність регулятивного впливу [3, с. 13]. У теорії адміністративного права категорія «механізм реалізації» традиційно пов'язується з описом цілісної системи правових засобів і управлінських інструментів, завдяки яким норми права перетворюються на реальну управлінську практику.

Т. А. Шумейко обґрунтовує позицію, відповідно до якої розуміння адміністративно-правового механізму як своєрідного «генератора» владних повноважень має бути методологічно доповнене вказівкою на його супровідну регулятивну функцію. Ідеться про те, що такий механізм формує компетенцію уповноваженого суб'єкта, а також одночасно конструює систему взаємопов'язаних прав і обов'язків. З однієї сторони - для носія публічно-владних повноважень, а з іншої - для осіб і організацій, на яких може поширюватися його управлінський вплив та правозастосовні рішення [4, с. 171–172].

Адміністративно-правовий механізм охоплює нормативну складову, до якої відносять джерела права, принципи, правила, інституційну складову, до якої належать суб'єкти, компетенції, організаційні форми, процедурно-процесуальну складову, що охоплює адміністративні процедури, стандарти доказування, строки, способи повідомлення, контрольну складову, що включає нагляд, аудит, відповідальність та інформаційну складову, яка охоплює реєстри, обмін даними, цифрові інструменти.

Адміністративно-правовий механізм доцільно інтерпретувати як елемент організаційно-управлінського забезпечення відповідної сфери публічного адміністрування, функціонування якого ґрунтується на інституційно оформлених процедурах державного нагляду та контролю. Зазначені контрольні інструменти реалізуються з метою встановлення належного рівня виконання визначених вимог, а також оцінювання повноти, результативності й якості здійснюваних заходів у межах відповідної діяльності [5, с. 437], у нашому дослідженні відповідно - антидопінгової діяльності у спорті.

О.А. Моргунов зазначає, що механізм адміністративно-правового регулювання в контексті спорту, поєднуючи структурно-організаційний та функціонально-динамічний виміри, забезпечує перетворення приписів адміністративного права на реальну, юридично значущу поведінку учасників адміністративних правовідносин. До його структурної органічної складової належать норми адміністративного права, акти їх реалізації, форми й методи управлінського впливу, а також адміністративні правовідносини як середовище опосередкування владно-публічних взаємодій. Функціональна складова охоплює юридичні факти як підстави виникнення, зміни чи припинення правовідносин, правову свідомість як умову сприйняття та прийняття правових приписів, акти тлумачення й акти застосування норм, що конкретизують зміст прав і обов'язків у кожній ситуації [6, с. 277; 7]. У сукупності ці елементи формують такий регулятивний контур, за якого адміністративно-правові норми відображаються у соціально значущій діяльності через додержання, виконання та застосування відповідних приписів, забезпечуючи упорядкування публічно-управлінських процесів і досягнення цілей адміністративного регулювання.

Отже, можемо підсумувати, що адміністративно-правовий механізм реалізації антидопінгової діяльності у спорті - це інтегрована, ієрархічно впорядкована та юридично формалізована

система норм, інституцій, процедур і владно-управлінських інструментів, за допомогою яких суб'єкти публічної адміністрації та національна антидопінгова організація, у координації зі структурами Всесвітньої антидопінгової програми та спортивними організаціями, організують і забезпечують повний цикл антидопінгового врядування, до якого відноситься стратегічне планування й превенцію, проведення допінг-контролю, управління результатами, дисциплінарно-процесуальний розгляд справ, застосування заходів юридичної відповідальності, а також освітньо-інформаційні та моніторингові заходи.

Сутність даного адміністративно-правового механізму та його функціональне призначення полягає у запобіганні та припиненні допінгових практик, гарантуванні добросовісності й рівності умов спортивного суперництва, захисті здоров'я спортсменів та забезпеченні належного процесуального режиму для всіх осіб, залучених до антидопінгових процедур, шляхом неухильного дотримання принципів правової визначеності, пропорційності, належного врядування, безсторонності та справедливості розгляду.

Таким чином, адміністративно-правовий механізм реалізації антидопінгової діяльності у спорті є динамічною системою, яка одночасно запобігає допінгу через освіту і профілактику, виявляє порушення через тестування та розслідування, відновлює справедливість змагального процесу через управління результатами і санкції, та гарантує права осіб у процедурах, що можуть обмежувати їх професійний статус і репутацію. У цьому контексті антидопінгова діяльність є публічно-правовим інструментом забезпечення «спортивної безпеки», яка охоплює фізичну безпеку, під якою мається на увазі запобігання шкоді здоров'ю, а також інституційну та репутаційну безпеку спорту як соціального інституту. Водночас механізм не може бути ефективним без здатності застосовувати наслідки порушення правил, що зумовлює необхідність належного правового врегулювання процедур розгляду справ і апеляційного контролю.

Гарантійний потенціал адміністративно-правового механізму проявляється у забезпеченні стандартів належної адміністративної процедури [8]. Відповідно це включає своєчасне та зрозуміле повідомлення особи про процесуальні дії, доступ до доказів, можливість надати пояснення та заперечення, право на правову допомогу, фіксацію та мотивованість рішень, можливість ефективного оскарження. Наявність таких гарантій має системоутворюючий характер, оскільки антидопінгові рішення істотно впливають на професійну кар'єру спортсмена, доступ до змагань і джерел фінансування.

Висновки. Узагальнюючи загальнотеоретичний аналіз поняття та сутності адміністративно-правового механізму реалізації антидопінгової діяльності у спорті, можемо констатувати, що його визначення має виходити із системного розуміння антидопінгової політики як елементу публічного управління, спрямованого на захист здоров'я спортсменів, забезпечення добросовісності змагань та гарантування соціальної легітимності спортивних результатів. Головною умовою правової ефективності антидопінгової політики виступає досягнення балансу між суворістю протидії порушенням та якістю адміністративних процедур, що забезпечують легітимність і суспільну прийнятність відповідних рішень.

У загальнотеоретичній перспективі адміністративно-правовий механізм реалізації антидопінгової діяльності у спорті має інтегративну природу, оскільки об'єднує в єдину конструкцію різнорівневі правові режими - національне адміністративне законодавство, міжнародні антидопінгові стандарти та нормативні правила спортивних організацій, що зумовлює потребу у його концептуальній узгодженості. У цьому контексті якість механізму визначається здатністю забезпечувати нормативну синхронізацію, інституційну незалежність, доказову надійність процедур, цифрову та інформаційну безпеку, а також сталість і одноманітність правозастосування. Відповідно, перспективним напрямом його розвитку виступає процедурна кодифікація антидопінгового провадження, посилення гарантій прав учасників, удосконалення механізмів розслідувань, стандартизація управління результатами та розвиток превентивної моделі через нормативно закріплені програми освіти.

Список використаних джерел:

1. Про антидопінгову діяльність у спорті : Закон України від 26.01.2022 № 2011-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2011-20>
2. Альберда Т. Механізм як загальнонаукова і правова категорія («правовий механізм»). *Молодий вчений*. 2013. № 2(02). С. 64–68.
3. Тарахович Т. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 12–18.

4. Шумейко Т. А. Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 8. С. 143–147.

5. Труш О. О. Механізми реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2010. № 2. С. 432–438.

6. Моргунов О. А. Поняття та механізм адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування сфер фізичної культури і спорту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 274–277.

7. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 № 3808-ХІІ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3808-12> (

8. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20>

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025